

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/94/79/95

OPINIE O MIESZKANIACH I ROZWIĄZYWANIU PROBLEMÓW MIESZKANIOWYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ '95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Posiadanie samodzielnego, odpowiedniego dla rodziny mieszkania jest od lat jednym z najważniejszych dążeń Polaków. Załamaniem się dotychczasowych zasad przydziału mieszkań, niemożność finansowego podołania nie tylko ich kosztom, ale również bieżącym opłatom sprawia, że część rodzin staje przed nowymi problemami.

Interesowało nas, jak Polacy oceniają własne warunki mieszkaniowe, jakie są aspiracje w tym zakresie, jak postrzegają rolę państwa w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych oraz działania podejmowane z myślą o tych rodzinach, których nie stać na bieżące opłaty. Zagadnienia te były m.in. przedmiotem sondażu CBOS¹.

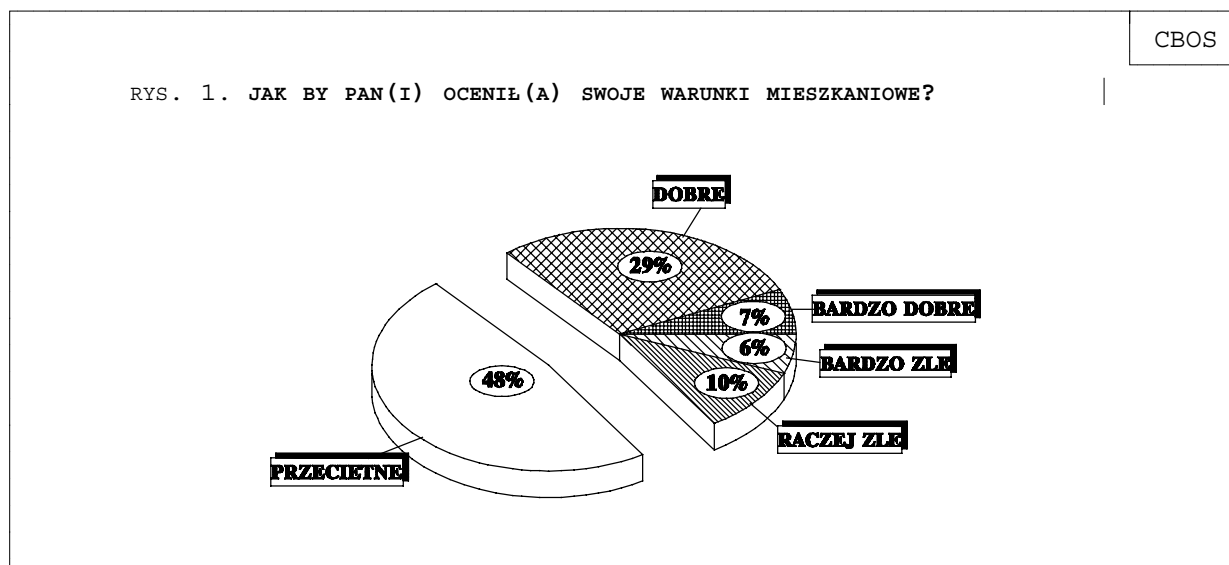
Ocena własnych warunków mieszkaniowych

Respondenci oceniali swoje warunki mieszkaniowe w dwojaki sposób: 1) na 5-stopniowej skali ocen, wykorzystywanej także w innych badaniach² oraz 2) przez porównanie z warunkami w najbliższym otoczeniu społecznym - rodziny, znajomych.

Prawie połowa ankietowanych ocenia swoje warunki mieszkaniowe jako przeciętne, ponad jedna trzecia - jako dobre lub nawet bardzo dobre, a ponad jedna szóstka - jako złe lub bardzo złe (por. rys. 1).

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (57), 3-6 lutego '95, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców kraju (N=1223); por. także komunikat CBOS "Opłaty mieszkaniowe", marzec '95.

² Badanie "Moja rodzina", 10-20 września '94, próba adresowo-losowa dorosłych mieszkańców Polski mających co najmniej jedno dziecko poniżej 19 lat (N=1222), por. także dane GUS X '93.

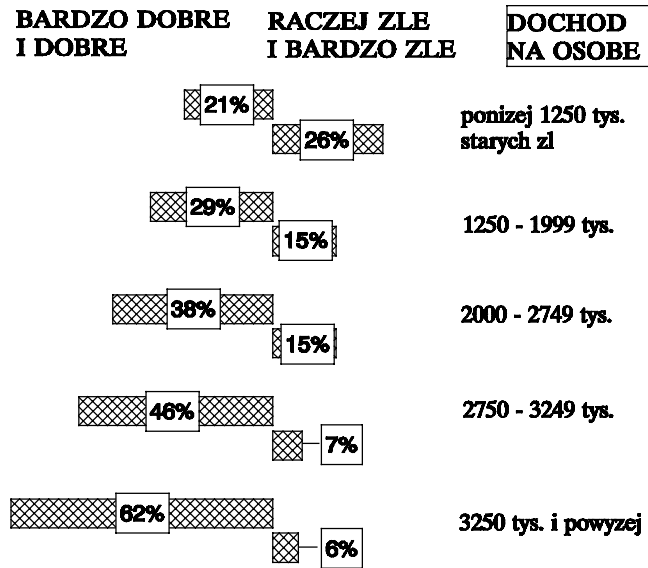
Te umiarkowane w całej populacji oceny są jednak bardzo zróżnicowane w zależności od cech społecznych respondentów - wykształcenia, miejsca zamieszkania, kategorii społeczno-zawodowych oraz dochodu na osobę w rodzinie.

Najgorzej oceniają swoje warunki mieszkaniowe mieszkańcy wsi (tylko jedna czwarta spośród nich, a jedna siódma rolników postrzega je jako dobre lub bardzo dobre), natomiast najlepiej - respondenci z miast liczących 20-100 tys. ludności³. Analizowane oceny są również ściśle związane z wysokością dochodu na osobę w rodzinie. Większość (62%) najlepiej zarabiających ocenia swoją sytuację mieszkaniową jako dobrą i bardzo dobrą, a tylko znikomy odsetek (6%) jako złą i bardzo złą; wśród osiągających najniższe dochody jedna piąta badanych ocenia swoje warunki pozytywnie, jedna czwarta zaś - negatywnie.

³ Korzystniejsze oceny warunków mieszkaniowych respondentów z miast liczących 20-100 tys. ludności ujawniły się i w innych badaniach.

CBOS

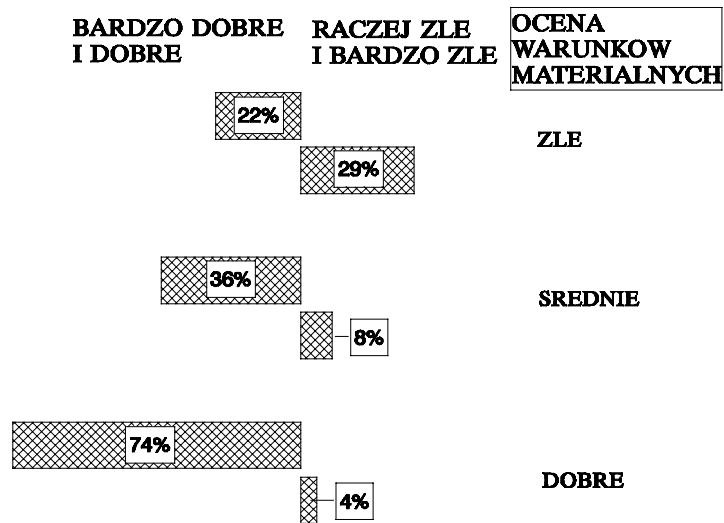
RYS. 2. OCENA WŁASNYCH WARUNKÓW MIESZKANIOWYCH A DOCHÓD NA OSOBĘ W RODZINIE

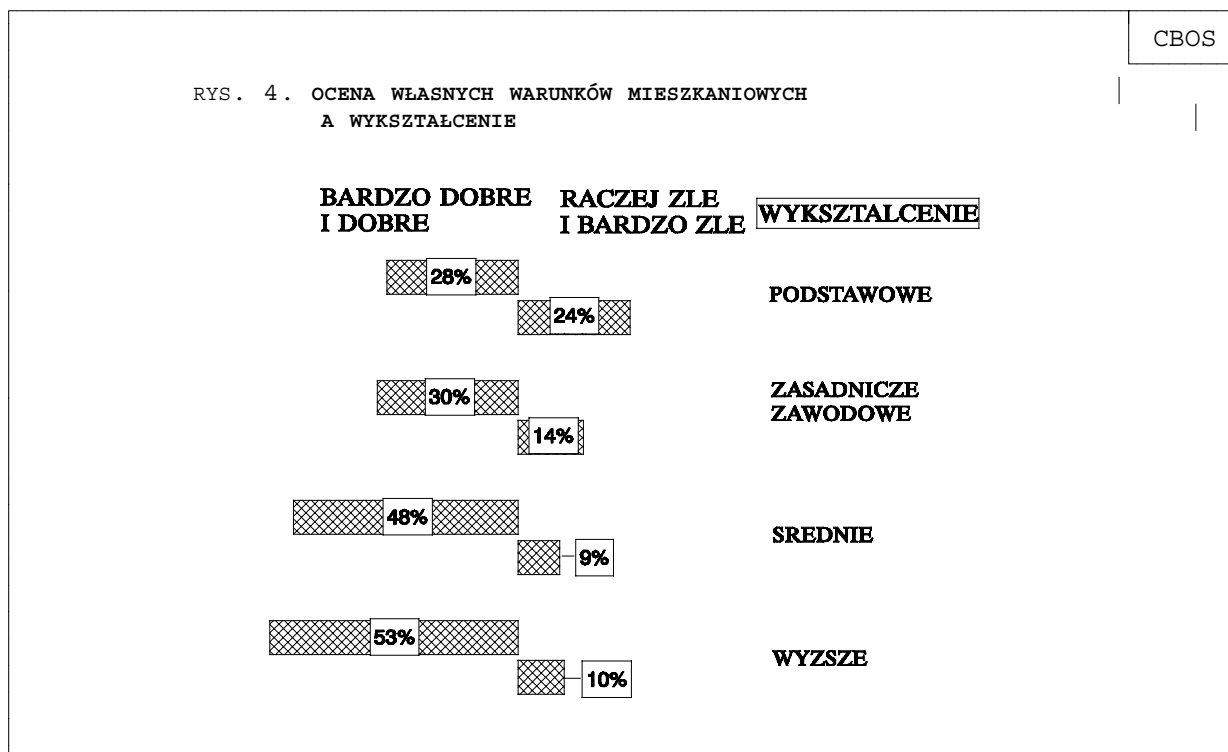
Uwaga! W rysunkach 2-4 pominięto oceny średnie.

CBOS

RYS. 3. OCENA WŁASNYCH WARUNKÓW MIESZKANIOWYCH A SYTUACJA MATERIALNA BADANYCH

Im wyższe wykształcenie badanych, tym częstsze pozytywne oceny warunków mieszkaniowych.

Cechami wpływającymi na ocenę mieszkania są jego wielkość, a przede wszystkim zagęszczenie (liczba metrów kwadratowych przypadających na osobę), stan wyposażenia w instalacje, rodzaj własności mieszkania oraz wiek budynku.

Wielkość mieszkania może być określana za pomocą liczby pokoi lub powierzchni użytkowej. Obie cechy wyraźnie wpływają na oceny mieszkań. Bardzo dobrze oceniane są przede wszystkim mieszkania największe, bardzo źle - prawie wyłącznie lokale jedno- i dwupokojowe⁴.

⁴ W tej kategorii są także mieszkania jednoizbowe (izba z trzonem kuchennym) - prawdopodobnie ok. 6 przypadków.

Tabela 1

w procentach

Oceny własnych warunków mieszkaniowych	Liczba pokoi				
	1	2	3	4	5 i więcej
Bardzo dobre	-	13	26	20	41
Dobre	3	22	38	20	17
Przeciętne	14	38	29	13	6
Raczej złe	29	43	20	7	0
Bardzo złe	50	38	9	4	-
Ogółem	14	32	29	14	11
V Cramera = 0,25					

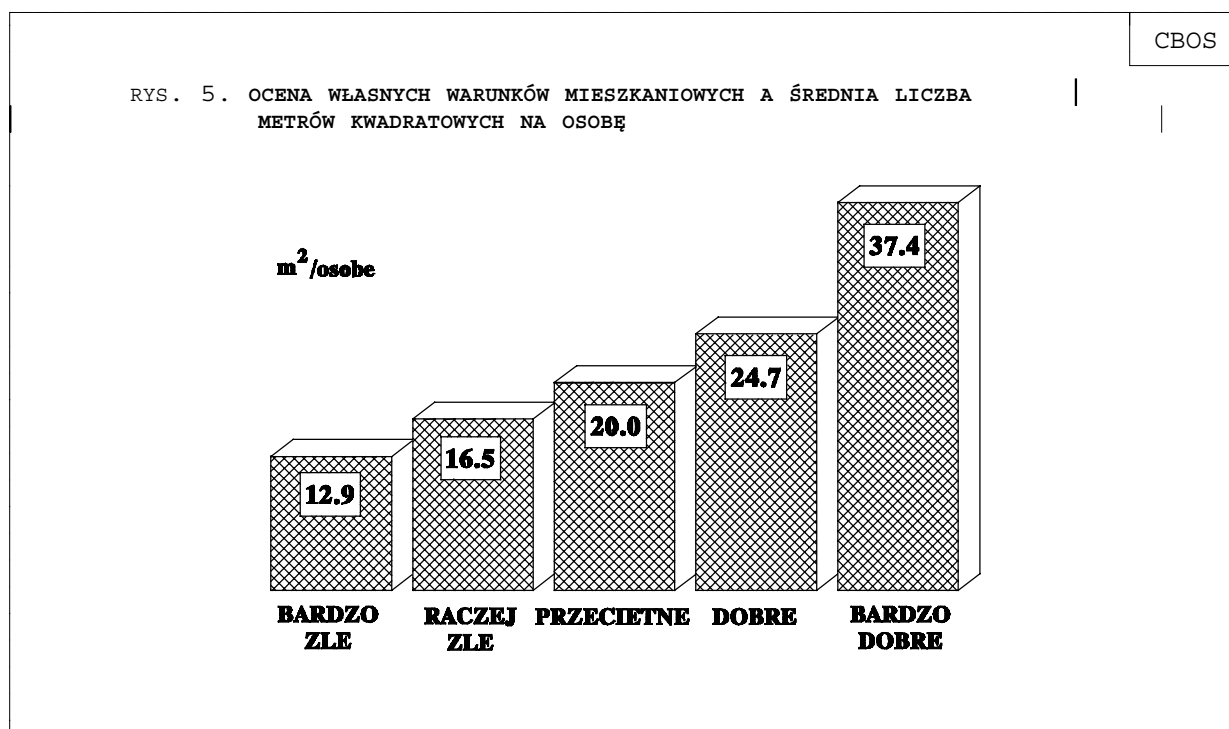
Podobnie wyraźna zależność występuje między ocenami a powierzchnią mieszkań, które są bardzo zróżnicowane pod tym względem - od 10 m² (zapewne jednoizbowe) do kilkusetmetrowych (najczęściej są to domy). Ponad połowa (54%) najmniejszych lokali (do 29 m²) pochodzi jeszcze z okresu przedwojennego, mieszkania takie znajdują się zarówno na wsi, jak i w miastach.

Najgorzej oceniane są (jako złe lub przeciętne) mieszkania najmniejsze, natomiast odpowiadające normatywom z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych - o powierzchni 40-60 m² - głównie jako przeciętne. Jeśli zaś chodzi o mieszkania większe (ponad 60 m²), łączny odsetek ocen bardzo dobrych i dobrych przewyższa oceny przeciętne. Oceny negatywne nie dotyczą największych mieszkań i domów (por. tabele aneksowe).

Na ocenę mieszkania wpływa nie tylko jego wielkość, ale także zagęszczenie. Stosunkowo liczna kategoria rodzin wieloosobowych (5 i więcej osób) mieszka w lokalach o powierzchni poniżej 29 m² (30%), natomiast prawie jedną trzecią największych (powyżej 80 m²) mieszkań (domów) zajmują rodziny składające się z jednej do trzech osób. Dlatego zagęszczenie mieszkań jest bardzo zróżnicowane - na osobę przypada od 2 m² (dwa przypadki) do 100 i więcej metrów na osobę (11 osób, tzn. prawie 1% badanych).

Zagęszczenie, mierzone liczbą metrów kwadratowych przypadających na osobę, jest tym większe, im mniejsze mieszkanie. W lokalach o powierzchni do 29 m² przypada średnio ok. 10 m² na osobę, w mieszkaniach o powierzchni 30-60 m² - 15,6 - 17,6 m² na osobę, w większych (powyżej 60 m²) - ponad 20 m², a w mieszkaniach (domach) powyżej 110 m² - ponad 30 m² na osobę.

Sposób postrzegania własnych warunków mieszkaniowych ma związek z zagęszczeniem mieszkań. W tych, które oceniane są jako bardzo dobre, przypada średnio ponad 37 m² na osobę, w mieszkaniach bardzo złych - niespełna 13 m².

Im wyższa ocena własnych mieszkań, tym częściej są one wyposażone w różnego rodzaju udogodnienia i instalacje. Wszystkie mieszkania osób oceniających swoje warunki jako bardzo dobre wyposażone są w ubikację i łazienki, podczas gdy tylko 40% lokali użytkowanych przez osoby źle oceniające swoje warunki mieszkaniowe ma ubikację, a 38% - łazienki (w całej populacji 79% i 80%). Gaz przewodowy ma 70% oceniających swoje mieszkania jako bardzo dobre i tylko 33% - jako bardzo złe (ogółem 48% badanych korzysta z tego udogodnienia, 34% zaś wykorzystuje gaz z butli, co jednak nie różnicuje opinii).

Związek między oceną własnych warunków mieszkaniowych a wyposażeniem w instalacje znajduje odbicie w wysokim odsetku negatywnych ocen dotyczących mieszkań na wsi, gdzie jest najmniej domów z tego rodzaju udogodnieniami. Natomiast samo posiadanie instalacji, które pod koniec XX wieku są przedmiotem powszechnych aspiracji, jeszcze nie decyduje o pozytywnej ocenie mieszkania. W tych przypadkach znaczenie mają zapewne inne cechy mieszkań (m.in. ich wielkość, zagęszczenie).

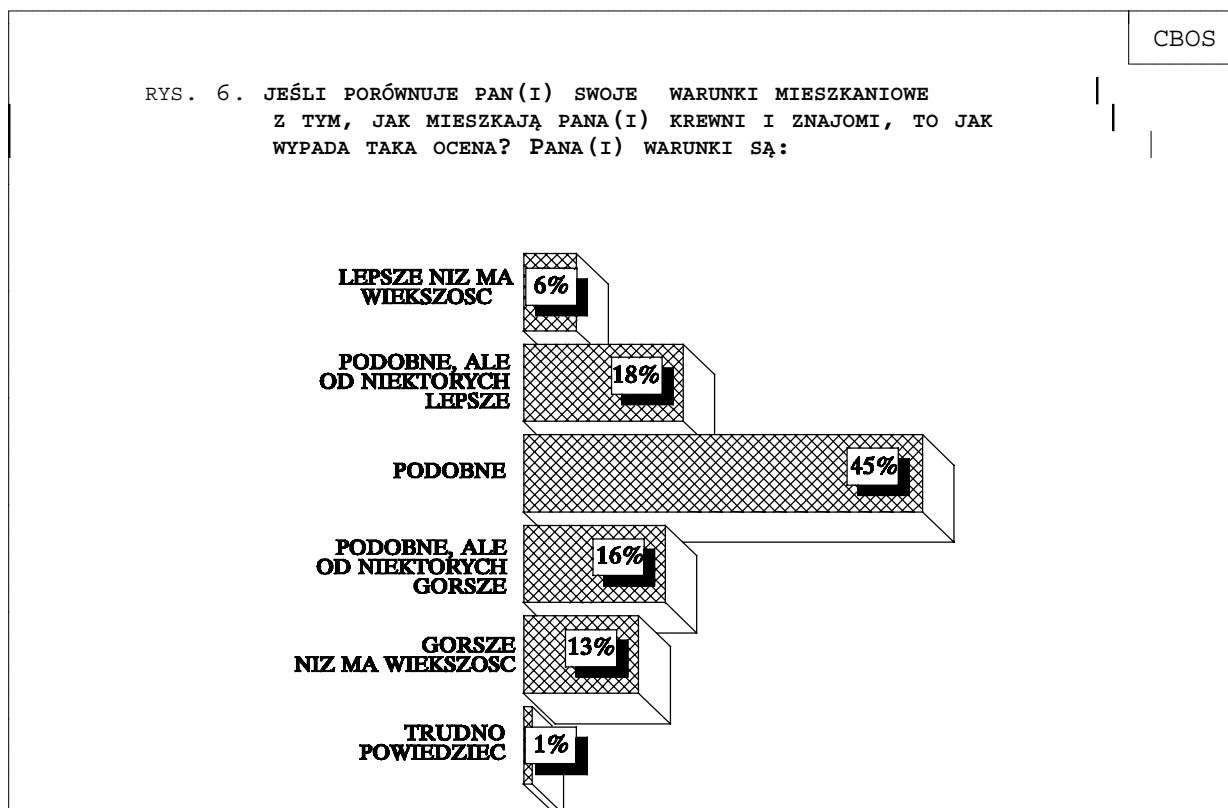
Na ocenę lokali mieszkalnych ma wpływ także wiek budynków. Im starszy dom, tym więcej osób krytycznie ocenia swoje warunki mieszkaniowe, np. spośród tych, którzy mieszkają w domach sprzed 1945 roku, 30% ocenia swoje warunki jako złe lub bardzo złe, w domach z lat 1946-1960 - 18%, w zbudowanych po roku 1980 - 3%, w najnowszych budynkach - nikt. Podobnie zróżnicowane są oceny pozytywne - 23% wskazań dotyczy budynków najstarszych, a 52% - wybudowanych w ostatnim 15-leciu⁵.

Jeśli chodzi o rodzaj własności mieszkania, **negatywnie** oceniają swoje warunki mieszkaniowe podnajemcy mieszkań i pokoi (31%) oraz lokatorzy mieszkań kwaterunkowych (27%) i zakładowych (18%). Najwięcej ocen **pozytywnych** dotyczy mieszkań spółdzielczych - lokatorskich wykupionych (53%) i własnościowych (46%), najmniej - mieszkań kwaterunkowych i zakładowych. Zwraca uwagę różnica struktury ocen między mieszkaniami kwaterunkowymi i zakładowymi a tego typu mieszkaniami **wykupionymi**, które są oceniane lepiej (zapewne miały na to wpływ wcześniejsze decyzje ich wykupienia). Własne domy oceniane są dobrze lub bardzo dobrze w niespełna 40% przypadków, czyli rzadziej niż mieszkania spółdzielcze. Jest to niewątpliwie polska specyfika, ponieważ chodzi tu w znacznej części o domy wiejskie, których standard jest niezadowolający⁶.

⁵ Potwierdzają to także badania GUS na próbie 3963 rodzin.

⁶ Por. *Polacy a nowa rzeczywistość ekonomiczna*, IFiS PAN, Warszawa 1995, s. 81-85.

Mieszkamy lepiej czy gorzej niż krewni i znajomi?

Porównanie własnych warunków z warunkami mieszkaniowymi krewnych i znajomych wypada gorzej niż omówione już oceny na skali 5-stopniowej. Niespełna jedna czwarta badanych ma poczucie, że mieszka w lepszych warunkach niż część lub większość krewnych i znajomych, a ponad jedna czwarta (29%) - że w gorszych. Można zatem powiedzieć, że występuje tu swoista "względna deprivacja" - poczucie, iż mamy gorzej, może nawet, że "jesteśmy gorsi" niż nasi znajomi i krewni, którzy lepiej sobie radzą.

Takie poczucie względnej deprivacji mają najczęściej robotnicy wykwalifikowani (łącznie 46%, pozostałe kategorie zawodowe zaś - 25-31%). Poczucie sukcesu - w porównaniu ze środowiskiem - jest najczęstsze u prywatnych przedsiębiorców, spośród których aż 42% ocenia, że mieszka w lepszych warunkach niż większość rodziny i znajomych.

Pozytywne wyniki tych porównań są tym częstsze, im wyższe wykształcenie badanych, dochody na osobę w rodzinie i samoocena własnej sytuacji materialnej. Najlepiej oceniają własne warunki - w porównaniu z otoczeniem - osoby mieszkające w miastach liczących 20-100 tys. ludności.

Wieś okazuje się terenem, gdzie relatywnie więcej osób odczuwa swoje upośledzenie (tylko 22% ocen pozytywnych i aż 34% negatywnych). Pod tym względem wyróżniają się także osoby w wieku 25-34 lata, które rzadko oceniają pozytywnie swoje warunki mieszkaniowe (19%) w porównaniu z własnym środowiskiem.

Mimo że wynik porównania własnej sytuacji mieszkaniowej z tym, jak mieszkają znajomi i krewni, jest - zdaniem badanych - mniej korzystny niż wcześniej wyrażona ocena (od bardzo dobrej do bardzo złej), obie te opinie są ze sobą silnie skorelowane (V Cramera 0,34). Zgodnie z oczekiwaniami, są jednak także osoby, które oceniając swoje mieszkanie jako dobre zarazem sądzą, iż są to warunki gorsze niż występujące w ich środowisku społecznym (9% wskazań), co może być związane z przykrym odczuciem "nienadążania" za innymi. Natomiast prawie nie ma takich, którzy oceniając swoje warunki jako złe lub bardzo złe uważaliby zarazem, że mieszkają w lepszych warunkach niż osoby z ich najbliższego otoczenia. Większość tych, którzy sądzą, że ich warunki mieszkaniowe są bardzo złe, ma ponadto silne poczucie "względnej deprivacji", ponieważ spostrzega, że ma gorsze warunki niż większość lub część ich znajomych i krewnych (łącznie 87% takich ocen).

Pytanie to ujawniło istotne elementy wizji własnej sytuacji społecznej respondentów, własnych warunków mieszkaniowych, nie rejestrowane w dotychczasowych badaniach.

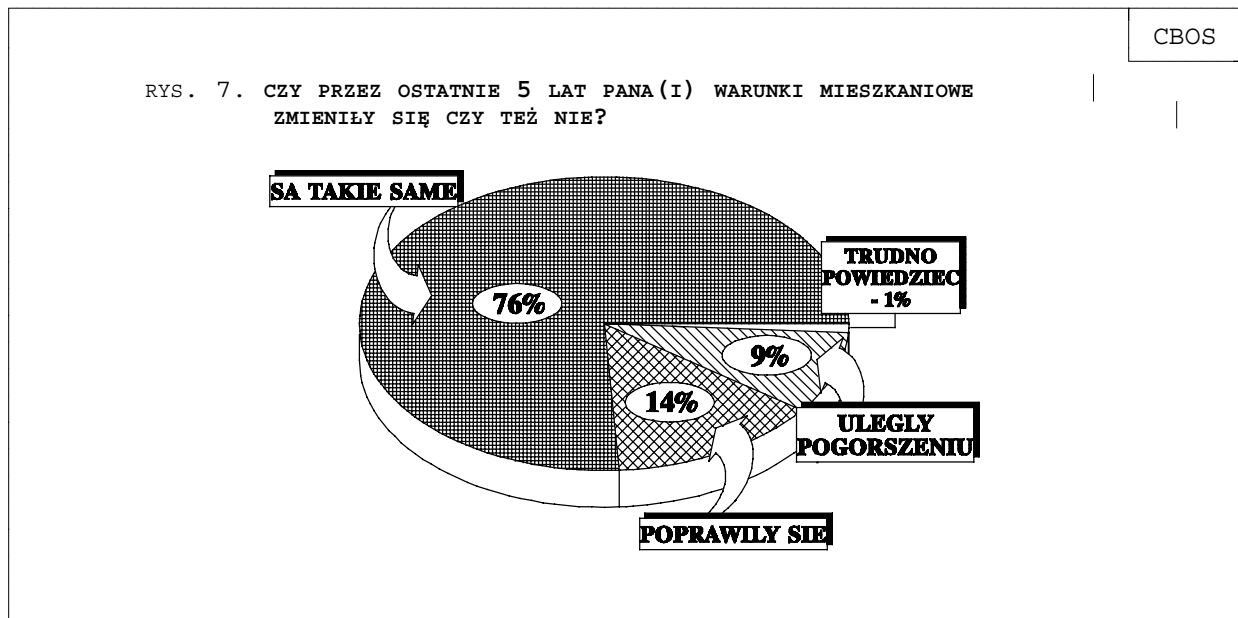
Tabela 2

w procentach

Ocena własnych warunków mieszkaniowych	Jeśli porównuje Pan(i) swoje warunki mieszkaniowe z tym, jak mieszkają Pana(i) krewni i znajomi, to jak wypada ta ocena? Pana(i) warunki mieszkaniowe są:				
	lepsze niż większość	od niektórych lepsze	podobne do większości	od wielu gorsze	gorsze od większości
Bardzo dobre	34	32	28	5	2
Dobre	9	30	50	7	3
Przeciętne	2	15	54	19	10
Raczej złe	1	4	24	34	35
Bardzo złe	-	3	9	17	70
Razem	6	19	45	16	13

Zmiany warunków mieszkaniowych

Większość respondentów (76%) uznaje, że ich obecne warunki mieszkaniowe są takie same jak pięć lat temu, co siódmy badany stwierdza ich poprawę, a co jedenasty - pogorszenie. Z deklaracji ankietowanych wynika, że poprawa warunków dotyczyła najczęściej osób młodych (do 34 roku życia), mieszkańców miast do 20 tys. ludności, badanych z wykształceniem średnim oraz dobrze oceniających własną sytuację materialną, a spośród grup społeczno-zawodowych - prywatnych przedsiębiorców. Natomiast pogorszeniu uległy warunki mieszkaniowe ludności wiejskiej, mieszkańców miast średniej wielkości, rolników, bezrobotnych oraz badanych źle oceniających swoją sytuację materialną.

W odpowiedziach na pytanie otwarte respondenci wyjaśniali, na czym - ich zdaniem - polegała poprawa lub pogorszenie warunków mieszkaniowych. W tabeli przedstawiamy wykaz sposobów uzyskania poprawy warunków, uwzględniający własne sformułowania badanych.

Tabela 3

Sposoby poprawy	Odsetki	
	osób, którym warunki mieszkaniowe się poprawiły	ogółu badanych
"Otrzymaliśmy" , "dostaliśmy", wprowadziliśmy się do nowego, lepszego mieszkania (lepsze, wygodny, w bloku itp.)	15	2
Usamodzielnienie : przeszliśmy "na swoje", już nie u rodziców, własne po babci itp.	7	1
Zamiana : gorsze na lepsze, stare na nowe, mieszkanie na dom, z dopłatą itp., także kupno nowego mieszkania	11	2
Poprawa przez rozgęszczenie - wyprowadzenie się dzieci, lokatora	8	1
Dom : budowa, rozbudowa, dokończenie, kupno nowego, przeprowadzka do nowego, dobudowa części	16	2
Modernizacja - doprowadzenie wody, kanalizacji, gazu, c.o., zmiana ogrzewania, wygospodarowanie łazienki	19	3
Remont - przeprowadzenie kapitalnego, wymiana dachu, okien, podniesienie standardu, boazerie, kafle, parkiet, obudowa	23	4
Wyposażenie mieszkania w meble i sprzęt, wymiana starych	7	1
Inne	3	0
Brak odpowiedzi	3	1

Jak widać, około jednej trzeciej sposobów poprawy wiąże się z przejściem do nowego, innego mieszkania, które respondenci "dostali", zamienili (na ogół z dopłatą) lub kupili.

Modernizacja i remont mieszkań w ponad 40% przypadków (7% ogółu) wpłynęły na poprawę warunków mieszkaniowych. Mogło to dotyczyć zarówno własnych domów, jak i mieszkań do tej pory użytkowanych bądź też zamienianych czy kupowanych. Wydaje się, że dążenie do wykonywania poważnych remontów lub nawet modernizacji może być efektem obniżenia szans "dostania" nowego mieszkania lub odzewem na podatkowe zachęty do tego typu działań. Niekiedy modernizacja nie wynikała z aktywności respondentów ("podłączyli nam" gaz, wodę itp.), co nie oznacza, iż obyło się w tych przypadkach bez starań i nakładów finansowych samych mieszkańców.

Wiele osób budowało, rozbudowywało i kończyło budowę domu. Co nie dziwi, jako że około połowy respondentów mieszka we własnych (lub rodziny) domach (najczęściej na wsi, w miastach tym rzadziej, im one większe).

Przyczyny **pogorszenia** się warunków mieszkaniowych są innej natury. Najczęściej wynikają z nieprzeprowadzania remontów (34%), zaniedbań administracji budynków bądź też samego mieszkańca lub właściciela. Może to mieć związek z brakiem pieniędzy nie tylko na remonty, ale też bardzo często na opał, czynsze, a nawet żywność. Takie problemy sygnalizuje 23% respondentów, którym pogorszyły się warunki mieszkaniowe. Kolejnym powodem pogorszenia jest postępujące zagęszczenie mieszkań w miarę przybywania nowych członków rodziny (dzieci, ich mężów czy żon lub wnucząt).

Wypowiedzi badanych, którym pogorszyły się warunki, świadczą także o ich bezradności, biedzie, a nawet nędzy. Spośród tych respondentów niewielu ma szansę na samodzielną poprawę swoich warunków, pozostali powinni być raczej podopiecznymi instytucji opiekuńczych.

Tabela 4

Przyczyny pogorszenia	Odsetki	
	osób, którym pogorszyły się warunki mieszkaniowe	ogółu badanych
Brak remontów, brak pieniędzy na remont budynku, mieszkania, degradacja techniczna (budynek się rozwała, tynk sypie, dach, okna przeciekają itp.)	34	3
Brak pieniędzy na wykończenie budynku , dokupienie brakujących elementów wyposażenia	9	1
Brak pieniędzy na bieżące opłaty : opał, ogrzewanie, węgiel, elektryczność, czynsze, żywność	23	2
Pogorszenie przez zagęszczenie - wprowadzenie się synowej, zięcia, rodziców, narodzenie dzieci, wnuków, oddanie dzieciom części mieszkania lub przeprowadzka do dzieci	23	2
Przejsście do gorszego , mniejszego mieszkania, z bloku do baraku, do mieszkania bez wygód, do mieszkania typu hotelowego	6	1
Starość, nędza, choroba, bezradność , także zamieszkiwanie w warunkach niemieszkalnych (np. w komórce przy oborze)	2	0
Utrata szans na mieszkanie, na wymianę zużytego wyposażenia	1	0
Pogorszenie warunków mieszkaniowych na skutek pogorszenia stosunków społecznych - w rodzinie lub z sąsiadami	2	0
Inne	6	1
Brak wyjaśnień	5	5
Uwaga - podobnie jak i przy wyjaśnianiu, na czym polegała poprawa, tak i w tym przypadku niektórzy badani podawali więcej niż jeden czynnik zmiany, stąd w obu zestawieniach podane liczby przekraczają 100%.		

Prawie jedna czwarta (23%) badanych dostrzega, że osoby z najbliższego otoczenia mają obecnie lepsze warunki (o sobie sądzi tak tylko 14%), co jest jeszcze jednym świadectwem poczucia "względnej deprivacji".

Jednocześnie jednak część respondentów uważa, że ich sytuacja jest taka sama jak osób z najbliższego środowiska społecznego. Spośród tych, którym poprawiły się warunki mieszkaniowe w ciągu ostatnich 5 lat - aż 38% sądzi, że dotyczy to także ich kręgu społecznego. Natomiast 19% ankietowanych odczuwających pogorszenie warunków uważa, że doświadczyły tego również osoby z ich środowiska. Należy odnotować zatem poczucie indywidualnej, jak i grupowej degradacji (2%) oraz "awansu grupowego", mającego związek z poprawą warunków mieszkaniowych (6% ogółu respondentów).

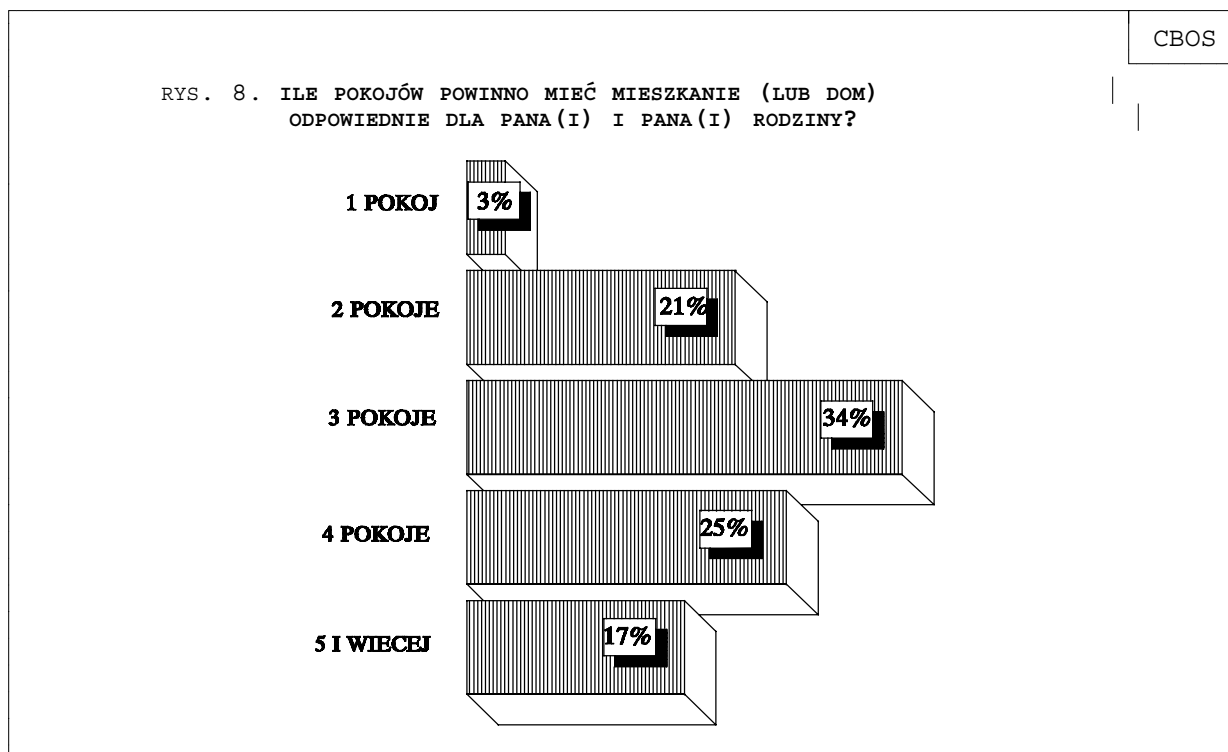
Tabela 5

w procentach

Czy przez ostatnie 5 lat Pana(i) warunki mieszkaniowe zmieniły się czy też nie?	Czy przez ostatnie 5 lat warunki mieszkaniowe Pana(i) krewnych i znajomych zmieniły się czy też nie?		
	Są takie same	Poprawiły się	Pogorszyły
Są takie same	75	22	4
Poprawiły się	58	38	3
Pogorszyły	67	15	19
Ogółem	71	23	5

Aspiracje mieszkaniowe

Interesowało nas, jakiej wielkości mieszkanie uważają badani za odpowiednie dla swoich rodzin.

Aspiracje dotyczące wielkości mieszkania są wyraźnie związane ze **stanem posiadania**. Im większe jest obecnie zajmowane mieszkanie, tym więcej osób pragnie relatywnie jeszcze większego (V Cramera - 0,31). Jednak aspiracje mieszkaniowe Polaków nie są wygórowane.

Tabela 6

w procentach

Ile pokoi zajmuje Pan(i) i Pana(i) rodzina?	Ile pokoi powinno mieć teraz mieszkanie (lub dom) odpowiednie dla Pana(i) i Pana(i) rodziny?					Ogółem
	1	2	3	4	5 i więcej	
1	11	43	32	11	3	14
2	2	35	39	19	5	32
3	1	10	46	29	15	29
4	-	5	17	45	34	14
5 i więcej	-	5	10	27	52	11
Ogółem	3	21	34	25	17	100

Im większe już posiadane mieszkanie, tym częściej badani aprobuja jego wielkość. Tylko 11% ankietowanych zajmujących mieszkania jednopokojowe akceptuje lokale takiej samej wielkości, a prawie połowa respondentów (46%) posiadających trzy pokoje aprobuje ten stan rzeczy. Wiele osób marzy o mieszkaniach o jeden pokój większych niż obecne, dotyczy to 43% respondentów zajmujących mieszkania jednopokojowe, 39% - użytkujących dwupokojowe i 29% - trzypokojowe.

Aspiracje zależą nie tylko od liczby pokoi w obecnym mieszkaniu, ale także od psychologicznego "stanu posiadania", wyrażającego się subiektywną oceną własnych warunków w porównaniu z innymi. **Im wyższa ocena własnej sytuacji**, tym częściej badani aspirują do mieszkań największych, rzadziej zadowoliliby się małymi. Im niższa zaś samoocena, tym częściej zaaprobowałiby mieszkanie małe, nawet jednopokojowe. Lokale czteropokojowe i większe uznaje za odpowiednie dla swojej rodziny 53% respondentów twierdzących, że obecnie ma lepsze warunki niż większość osób z ich otoczenia oraz 31% oceniających, że znajduje się w gorszej sytuacji niż pozostali. Spośród tych zaś 26% zaaprobowałoby mieszkanie jednopokojowe, natomiast tylko 3% najlepiej oceniających swoje warunki uznałoby takie mieszkanie za odpowiednie dla siebie.

Aspiracje dotyczące wielkości mieszkania wiążą się z **wiekami**. Większość (59%) młodych respondentów (do 24 roku życia) myśli o dużych mieszkaniach - czteropokojowych lub większych. Skromniejsze, być może bardziej realistyczne, są aspiracje osób w wieku 25-34 lata - mających na ogół własne rodziny, natomiast nie dysponujących samodzielnym mieszkaniem (43% wobec 20% w całej badanej populacji) - które częściej niż osoby młodsze chcą mieć mieszkanie trzypokojowe (43%), rzadziej - większe. Najskromniejsze są oczekiwania najstarszych respondentów, którzy częściej niż inni za odpowiednie dla swojej rodziny uznają mieszkania jednopokojowe, a najczęściej mówią o dwupokojowych.

Nie ma wyraźnych różnicowań między poszczególnymi kategoriami **wykształcenia**. Nieco częściej tylko mieszkania jedno- i dwupokojowe aprobuja osoby z wykształceniem podstawowym. Spośród **grup społeczno-zawodowych** wyróżniają się prywatni przedsiębiorcy, którzy dwukrotnie częściej niż inni preferują mieszkania (domy) mające pięć lub więcej pokoi (por. tablice aneksowe).

Można zatem powiedzieć, iż - w opinii respondentów - mieszkanie "odpowiednie dla rodziny" to takie, które pozwoliłoby zrealizować oczekiwane warunki życia i jest na ogół trochę większe niż obecne lub takie samo w przypadku mieszkań największych. Natomiast o mieszkaniu "odpowiednim" nie myśli się w kategoriach możliwości finansowych rodziny. Brak jest korelacji z wysokością dochodów na osobę i samooceną własnej sytuacji materialnej.

Zmienić czy nie zmienić?

Mimo że znaczna część badanych chciałaby mieć mieszkania większe niż zajmuje obecnie, jedynie 18% spośród nich stara się (lub ma taki zamiar) o zmianę mieszkania (domu). Na większe chciałaby zamienić mieszkanie jedna trzecia badanych oceniających swoje obecne warunki jako bardzo złe, a także zajmujących lokale jednopokojowe. O zamianie obecnie użytkowanych mieszkań na mniejsze myśli 3% respondentów zajmujących dwu- i trzypokojowe lokale oraz 5% mających pięciopokojowe i większe. Częściej niż inni chęć zamiany wyrażają sublokatorzy (48% na większe i 13% na mniejsze). Na większe nieco częściej niż inni chcą zamienić swoje dotychczasowe mieszkania badani zajmujący lokale zakładowe, komunalne i mieszkania wykupione od spółdzielni lokatorskich, czyli ci, którzy bardziej negatywnie oceniają swoje warunki.

Częściej myślą o zamianie mieszkań na większe ci, którzy deklarują, że nie odczuwają w swoich budżetach skutków podwyżek czynszów i innych opłat mieszkaniowych. Natomiast niewielka liczba myślących o zamianie na mniejsze jest niewspółmierna do liczby badanych (40%) twierdzących, że opłaty mieszkaniowe przekraczają 30% ich budżetów i do liczby tych, którzy często bądź czasem zalegają z opłatami za mieszkanie (łącznie 18% respondentów)⁷.

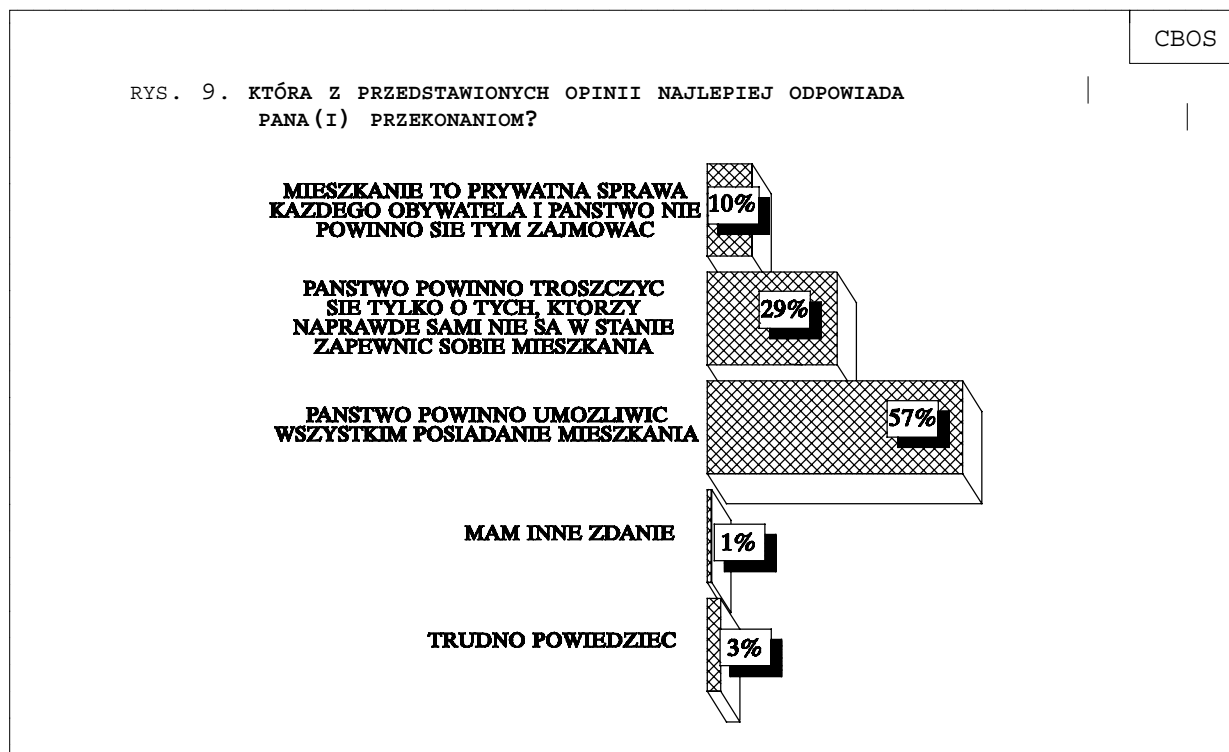
Można było zatem oczekiwać, że większa część ankietowanych będzie zainteresowana zamianą mieszkania na mniejsze, tańsze, a tymczasem deklaracje takie są sporadyczne. Należy jednak pamiętać o głównych barierach takich zmian: po pierwsze, ci, którzy mają trudności finansowe, mieszkają w najgorzej ocenianych mieszkaniach; po drugie, polski rynek

⁷ Por. komunikat CBOS "Opłaty mieszkaniowe", marzec '95.

mieszkaniowy jest ciągle rynkiem niedoboru, nie ma tanich mieszkań do wynajęcia. Struktura opłat czynszowych jest ciągle taka, że w wielu przypadkach zamiana na mniejsze byłaby zmianą na droższe.

Kto i jak ma rozwiązywać nasze problemy mieszkaniowe?

W sondażach często pojawiają się pytania dotyczące trafności różnych działań politycznych i społecznych. W ciągu ostatnich pięciu lat nikt jednak nie pytał o poglądy na temat sposobu rozwiązywania problemu mieszkaniowego. Próbując wypełnić tę lukę, zadaliśmy respondentom pytanie, które zawierało trzy propozycje ujęcia zagadnienia - od skrajnie liberalnego ("Mieszkanie to prywatna sprawa każdego obywatela i państwo nie powinno się tym zajmować") do takiego, zgodnie z którym państwo powinno umożliwić wszystkim posiadanie mieszkania.

Zdania na ten temat są zróżnicowane, zależą od cech respondentów i ich sytuacji życiowej. Pogląd, że mieszkanie jest prywatną sprawą obywatela, częściej podzielają mężczyźni niż kobiety, osoby w wieku 45-54 lata niż pozostali. Z opinią taką najrzadziej zgadzają się osoby

z wykształceniem podstawowym. Natomiast jest ona tym częstsza, im wyższa ocena własnych warunków materialnych. Najczęściej wyrażają ją prywatni przedsiębiorcy, a najrzadziej - pracownicy fizyczno-umysłowi i umysłowi niższego szczebla.

Rozwiązanie odwołujące się do **powinności państwa** wobec **wszystkich** obywateli najczęściej wskazują osoby w wieku 25-34 lata (najbardziej odczuwające potrzeby mieszkaniowe, które też najrzadziej wybierały odpowiedź, iż jest to prywatna sprawa obywatela), badani osiągający niskie dochody i źle oceniający własne warunki materialne; częściej pracownicy fizyczno-umysłowi i robotnicy wykwalifikowani, a najczęściej - bezrobotni. Natomiast prywatni przedsiębiorcy - jak można się było spodziewać - najrzadziej podzielają ten pogląd (zaledwie 29%, gdy robotnicy - 63%, a bezrobotni - 70%, por. tab. aneksowe).

Opinię, iż "państwo powinno troszczyć się **tylko o tych**, którzy naprawdę **sami nie są** w stanie zapewnić sobie mieszkania", wyraźnie częściej niż pozostali wyrażają pracownicy sfery budżetowej. Podzielają ten pogląd najczęściej osoby z wyższym wykształceniem, inteligencja i kadra kierownicza, a także prywatni przedsiębiorcy.

Wszystkie inne kategorie badanych najczęściej wskazują odpowiedź "państwo powinno umożliwić wszystkim posiadanie mieszkania". Zwolennicy pełnej odpowiedzialności państwa za posiadanie mieszkań przez wszystkich obywateli częściej mieszkają jako podnajemcy lub w mieszkaniach zakładowych, a najrzadziej - w spółdzielczych własnościowych.

Z kolei ci, którzy podzielają pogląd, że mieszkanie jest prywatną sprawą każdego obywatela, częściej zajmują mieszkania spółdzielcze własnościowe oraz wykupione lokatorskie, najrzadziej - mieszkania komunalne (nawet wykupione) lub są podnajemcami. Nie są to jednak na ogół duże różnice.

Opinie te nie są także wyraźnie zróżnicowane wśród osób odmiennie oceniających własne warunki mieszkaniowe. Co prawda poglądy liberalne są tym częstsze, im lepiej respondenci oceniają swoją sytuację mieszkaniową, jednak osoby mające bardzo złe warunki stosunkowo często wskazują, że państwo powinno troszczyć się tylko o tych, którzy nie są w stanie zapewnić sobie mieszkania.

Analizowane pytanie zawierało wyraźne wizje odmiennych "ładów społecznych". Można więc było oczekiwać, że odpowiedzi będą związane z innymi przekonaniem: religijnością i poglądami politycznymi. I rzeczywiście: im częstsze praktyki religijne, tym częstsze oczekiwania wobec państwa, a rzadsze opinie, iż mieszkanie to prywatna sprawa.

Interesowało nas również, jak badani ustosunkowują się do problemu tych rodzin, które nie są w stanie opłacać czynszów. Po pytaniu (*Jeśli kogoś naprawdę nie stać na opłaty za mieszkanie, to co należałoby zrobić?*) podsuwano do wyboru dwa rozwiązania opiekuńcze (dodatek mieszkaniowy i zaproponowanie innego mieszkania), dwa - związane ze stosowaniem przymusu (przesiedlić i eksmitować) i jedno odwołujące się do aktywności mieszkańca (powinien sam zamienić na tańsze). Najczęściej badani opowiadali się za dodatkami (42%), rzadziej za proponowaniem innego, tańszego mieszkania (21%) czy zamianą na tańsze (20%), najrzadziej zaś za przesiedleniem (8%), a prawie nikt za eksmisją.

W tabeli 7 zestawiamy odpowiedzi respondentów na zawarte w pytaniach propozycje rozwiązania problemu mieszkaniowego.

Tabela 7

w procentach

Która z opinii najlepiej odpowiada Pana(i) przekonaniom?	Jeśli kogoś naprawdę nie stać na opłaty za mieszkanie, to co należałoby zrobić?					Ogółem
	Powinien dostać dodatek mieszkaniowy	Powinno mu się zaproponować inne, tańsze mieszkanie	Powinien sam zamienić to mieszkanie na takie, gdzie są niższe opłaty	Powinno się go przesiedlić do takiego, za które będzie mniej płacić	Powinno się go eksmitować	
Mieszkanie to prywatna sprawa każdego obywatela i państwo nie powinno się tym zajmować	27	18	33	13	4	10
Państwo powinno się troszczyć tylko o tych, którzy naprawdę sami nie są w stanie zapewnić sobie mieszkania	35	25	23	8	0	29
Państwo powinno umożliwić wszystkim posiadanie mieszkania	48	20	17	8	0	57
Ogółem	42	21	20	8	1	

Między opiniami wyrażanymi w obu kwestiach istnieje zależność (V Cramera 0,19) i to nie dziwi. Zaskakuje natomiast, że ponad jedna czwarta zwolenników poglądu, iż mieszkanie to "prywatna sprawa obywatela i państwo nie powinno się tym zajmować", optuje za dodatkami mieszkaniowymi, prawie jedna piąta zaś uważa, że należy zaproponować inne mieszkanie, a tylko jedna trzecia wskazuje, że jeśli kogoś nie stać na opłaty, to sam powinien zmienić mieszkanie na tańsze. Można zatem powiedzieć, że takich konsekwentnych liberałów, zwolenników poglądów, że mieszkanie to prywatna sprawa obywatela oraz że niewypłacalni sami powinni zmienić mieszkanie na tańsze, jest wśród badanych 3% (39 osób), wszyscy pozostali mniej lub bardziej wyraźnie odwołują się do pomocy lub ingerencji państwa i instytucji społecznych.

Poglądy na kwestie mieszkaniowe a orientacja polityczna

Wybór konkretnego rozwiązania kwestii mieszkaniowej spośród tych, które przedstawiliśmy badanym, powinien być logicznie powiązany z tym, na którą z partii respondenci byliby skłonni głosować. Tymczasem jednak brak takiej konsekwencji w poglądach.

Tabela 8

w procentach

Który z poglądów najlepiej odpowiada Pana(i) przekonaniom?	Ugrupowania polityczne						
	BBWR	PSL	SLD	"S"	UP	UW	Ogółem
Mieszkanie to prywatna sprawa każdego obywatela i państwo nie powinno się tym zajmować	8	11	15	11	8	15	11
Państwo powinno się troszczyć tylko o tych, którzy naprawdę sami nie są w stanie zapewnić sobie mieszkania	41	32	22	35	29	42	32
Państwo powinno umożliwić wszystkim posiadanie mieszkania	51	55	57	50	58	43	53
Pominięto "inne".							

Tabela 9

w procentach

Jeśli kogoś naprawdę nie stać na opłaty za mieszkanie, to:	Ugrupowania polityczne						
	BBWR	PSL	SLD	"S"	UP	UW	Ogółem
- powinien dostać dodatek mieszkaniowy	40	32	36	43	54	33	38
- powinno się mu zapropo- nować inne tańsze mieszkanie	28	25	27	24	10	30	24
- powinien sam zamienić to mieszkanie na takie, gdzie są niższe opłaty	23	20	17	15	21	31	22
- powinno się go przesiedlić do takiego, za które będzie mógł zapłacić	9	10	10	10	5	5	8
- powinno się go eksmitować i niech sobie sam szuka innego mieszkania	-	1	2	-	-	-	1
Trudno powiedzieć	-	12	8	9	10	1	8

Jak wynika z powyższych danych, elektoraty poszczególnych partii nie różnią się w sposób zasadniczy i klarowny w tych istotnych dla polityki społecznej sprawach. Są natomiast między nimi różnice wewnętrzne, ponieważ w każdej z orientacji znajdziemy zwolenników poszczególnych rozwiązań (aczkolwiek w odmiennych proporcjach). Zwraca uwagę, że opinie, iż "mieszkanie jest prywatną sprawą obywatela i państwo nie powinno się tym zajmować" wyrażają podobnie często zwolennicy SLD i UW (po 15%) oraz elektoraty PSL i "Solidarności" (po 11%), a pogląd, że "państwo powinno umożliwić wszystkim posiadanie mieszkania" wskazuje najwięcej deklarujących się jako sympatycy Unii Pracy, SLD i PSL oraz BBWR i "Solidarności".

Za przyznaniem dodatku mieszkaniowego osobom, których nie stać na opłaty za mieszkanie, opowiada się najwięcej zwolenników Unii Pracy. Natomiast za tym, by zainteresowany sam zamienił swoje mieszkanie na tańsze, równie często optują sympatycy BBWR, UP, jak i PSL.

Oceniając swoje warunki mieszkaniowe staramy się zachować umiar i obiektywizm. Nasze oceny są wyważone i odzwierciedlają rzeczywiste różnicowania: wielkość mieszkań i ich zagęszczenie, wyposażenie w instalacje i wiek budynków. Natomiast jeśli porównujemy się z innymi - naszymi krewnymi i znajomymi - dosyć często mamy poczucie, że nasze warunki są gorsze niż w najbliższym środowisku.

Zarówno ogólne oceny, jak i wyniki porównywania się z innymi, wypadają odmiennie w różnych kategoriach społecznych (w zależności od wieku, wykształcenia, zawodu, sytuacji materialnej i miejsca zamieszkania). Stosunkowo najwięcej niezadowolonych z własnych warunków mieszkaniowych jest na wsi, a także wśród osób młodych, z niższym wykształceniem, wykonujących zawody robotnicze i osiągających najniższe dochody. Najwięcej zadowolonych jest wśród prywatnych przedsiębiorców, którzy też najczęściej stwierdzają poprawę swojej sytuacji mieszkaniowej w ciągu ostatnich pięciu lat.

Nasze aspiracje mieszkaniowe są dosyć umiarkowane, tym wyższe, im lepsze są obecne warunki, w jakich żyjemy.

Większość Polaków uważa, że państwo powinno umożliwić wszystkim posiadanie mieszkania, a osobom, które naprawdę nie są w stanie ponosić za nie opłat, należy przyznać dodatki mieszkaniowe. W odniesieniu do tych - jakże istotnych - problemów, elektoraty poszczególnych ugrupowań politycznych mniej się różnią między sobą, natomiast są bardziej zróżnicowane wewnętrznie.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1

w procentach

Powierzchnia mieszkania	Ocena własnych warunków mieszkaniowych					N=100% ogółu mieszkań
	b. dobre	dobrze	przeciętne	raczej złe	b. złe	
do 29 m kw.	2	4	43	22	26	57= 4,7
30-39	0	11	55	20	15	129=10,7
40-59	4	23	55	12	7	393=32,6
60-79	5	40	44	7	3	243=20,2
80-109	8	38	47	6	1	215=17,9
110 m kw.	25	37	37	-	-	164=13,7
Ogółem	7	29	48	9	6	1201=100
V Cramera = 0,23						

Tabela 2. Która z przytoczonych poniżej opinii najlepiej odpowiada Pana(i) przekonaniom?
 1 - Mieszkanie to prywatna sprawa każdego obywatela i państwo nie powinno się tym zajmować; 2 - Państwo powinno troszczyć się tylko o tych, którzy naprawdę sami nie są w stanie zapewnić sobie mieszkania; 3 - Państwo powinno umożliwić wszystkim posiadanie mieszkania; 4 - Mam inne zdanie

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	29	57	1	3	1223
Płeć						
Mężczyźni	13	29	54	1	3	579
Kobiety	7	30	59	1	4	644
Wiek						
do 24 lat	7	35	55	1	2	160
25-34	6	25	64	2	3	163
35-44	11	29	58	2	0	283
45-54	15	28	53	1	2	224
55-64	11	28	56	1	5	198
65 lat i więcej	6	31	54	0	10	195
Miejsce zamieszkania						
Wieś	9	28	58	1	5	466
Miasto do 20 tys.	9	34	56	2	0	137
od 21 do 100 tys.	14	25	56	2	3	227
101-500 tys.	9	27	63	2	0	220
501 tys. i więcej mieszk.	7	38	47	1	7	173
Region						
Północny	8	24	64	1	2	118
Zachodni	7	32	57	2	1	144
Środkowozachodni	12	25	62	0	1	177
Środkowy	10	29	54	2	5	229
Wschodni	8	30	58	0	4	152
Południowo-wschodni	8	35	48	2	7	195
Południowo-zachodni	13	27	57	1	2	208
Wykształcenie						
Podstawowe	6	27	60	0	7	450
Zasadnicze zawodowe	11	25	62	1	1	324
Średnie	12	31	53	1	2	351
Wyższe	11	46	36	8	0	98
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	13	47	35	5	0	79
Prac.umysł.niż.szczębla	6	30	58	5	2	120
Pracownicy fiz.- umysł.	7	24	68	0	1	62
Robotnicy wykwalifikowani	9	26	63	1	0	98
Robotnicy niewykwalifik.	14	34	50	0	1	62
Rolnicy	10	27	62	0	2	101
Prywatni przedsiębiorcy	29	40	29	3	0	52
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	9	27	57	0	7	422
Uczniowie i studenci	6	38	55	0	2	55
Bezrobotni	9	17	70	2	3	101
Gospodynie domowe i inni	8	31	58	0	2	71
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	8	40	49	3	0	119
Sektor państwowy	12	21	63	3	1	155
Sektor prywatny	16	36	46	2	1	184
Spółdzielczość	4	37	55	4	0	20
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 1250 tys.zł	5	28	61	1	5	322
1250 tys. - 1999 tys.	11	19	66	1	3	235
2000 tys. - 2749 tys.	9	33	55	1	2	319
2750 tys. - 3249 tys.	12	31	51	2	4	148
3250 tys. i powyżej	14	38	46	1	1	175
Ocena własnych war. mater.						
Złe	6	27	61	1	5	482
Średnie	11	29	56	1	2	550
Dobre	15	32	48	1	3	188
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	2	22	68	0	9	59
Raz w tygodniu	9	30	57	2	3	741
Kilka razy w roku	12	28	56	1	3	333
W ogóle nie uczestniczy	13	32	48	1	6	88
Poglądy polityczne						
Lewica	13	26	56	3	2	269
Centrum	10	29	56	1	3	332
Prawica	13	38	47	0	2	279
Trudno powiedzieć	4	24	65	1	6	343

Tabela 3. Jak by Pan(i) ocenił(a) swoje warunki mieszkaniowe?

(%)

	Bardzo dobre	Dobre	Przeciętne	Raczej złe	Bardzo złe	Liczba osób
Ogółem	7	29	48	10	6	1219
Płeć						
Mężczyźni	7	28	49	11	6	578
Kobiety	7	30	48	9	6	641
Wiek						
do 24 lat	14	32	42	8	4	160
25-34	5	21	53	8	12	162
35-44	6	29	49	10	6	283
45-54	6	28	55	8	3	224
55-64	6	32	47	11	5	198
65 lat i więcej	8	32	41	12	8	192
Miejsce zamieszkania						
Wieś	2	23	55	12	7	464
Miasto do 20 tys.	14	35	39	9	4	137
od 21 do 100 tys.	8	35	43	8	6	226
101-500 tys.	10	28	48	8	6	220
501 tys.i więcej mieszk.	11	34	43	6	5	172
Region						
Północny	9	24	53	7	7	118
Zachodni	6	32	43	12	6	144
Środkowozachodni	12	24	51	9	4	176
Środkowy	6	29	48	7	9	228
Wschodni	4	26	53	9	8	152
Południowo-wschodni	6	25	49	14	6	193
Południowo-zachodni	9	39	42	8	2	208
Wykształcenie						
Podstawowe	4	24	49	15	9	447
Zasadnicze zawodowe	4	26	56	9	5	323
Średnie	13	35	43	6	3	351
Wyższe	16	37	37	2	8	98
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	8	36	45	3	9	79
Prac.umysł.niż.szczebła	9	33	48	7	2	120
Pracownicy fiz.-umysł.	5	35	51	6	2	62
Robotnicy wykwalifikowani	3	30	53	9	5	98
Robotnicy niewykwalifik.	1	26	48	13	11	62
Rolnicy	1	13	69	13	3	101
Prywatni przedsiębiorcy	21	39	27	1	12	52
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	6	30	46	12	5	420
Uczniowie i studenci	30	24	37	8	0	55
Bezrobotni	8	23	46	10	13	101
Gospodynie domowe i inni	4	31	49	8	8	70
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	10	25	53	6	6	119
Sektor państwowy	4	37	45	7	6	154
Sektor prywatny	9	38	40	7	6	184
Spółdzielczość	9	10	70	3	8	20
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 1250 tys.zł	2	19	53	15	11	322
1250 tys. - 1999 tys.	4	25	56	10	5	233
2000 tys. - 2749 tys.	6	32	47	10	5	317
2750 tys. - 3249 tys.	10	36	46	4	3	148
3250 tys. i powyżej	21	41	32	4	2	175
Ocena własnych war. mater.						
Złe	4	18	50	16	13	480
Średnie	5	31	56	7	1	547
Dobre	21	53	22	2	2	188
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	9	30	56	5	0	59
Raz w tygodniu	7	31	49	9	5	739
Kilka razy w roku	6	27	46	14	7	333
W ogóle nie uczestniczy	15	24	42	6	13	86
Poglądy polityczne						
Lewica	9	34	43	8	6	268
Centrum	8	30	47	9	7	332
Prawica	11	26	50	10	4	279
Trudno powiedzieć	2	27	52	12	7	340

Tabela 4. Jeśli porównuje Pan(i) swoje warunki mieszkaniowe z tym, jak mieszkają Pana(i) krewni i znajomi, to jak wypada taka ocena? 1 - Pana(i) warunki mieszkaniowe są lepsze niż ma większość krewnych i znajomych; 2 - Pana(i) warunki są podobne do tych, jakie ma część znajomych i krewnych, ale od niektórych lepsze; 3 - Pana(i) warunki mieszkaniowe są podobne do tych, jakie ma większość krewnych i znajomych; 4 - Pana(i) warunki mieszkaniowe są podobne jak u niektórych, ale od wielu gorsze; 5 - Pana(i) warunki są gorsze niż ma większość krewnych i znajomych (%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	18	45	16	13	1	1223
Płeć							
Mężczyźni	5	20	43	17	14	1	579
Kobiety	7	17	47	15	13	1	644
Wiek							
do 24 lat	8	21	47	13	9	1	160
25-34	4	15	45	17	19	0	163
35-44	7	18	44	17	13	1	283
45-54	5	21	50	12	12	1	224
55-64	9	17	43	21	9	1	198
65 lat i więcej	5	18	40	16	17	4	195
Miejsce zamieszkania							
Wieś	4	18	44	19	15	1	466
Miasto do 20 tys.	16	20	49	8	6	0	137
od 21 do 100 tys.	6	22	41	18	12	1	227
101-500 tys.	6	17	46	13	17	1	220
501 tys. i więcej mieszk.	6	17	49	15	11	2	173
Region							
Północny	6	11	47	18	16	3	118
Zachodni	5	27	43	16	8	1	144
Środkowozachodni	9	20	50	12	9	1	177
Środkowy	4	14	49	17	15	1	229
Wschodni	8	15	42	19	14	1	152
Południowo-wschodni	3	21	40	20	14	2	195
Południowo-zachodni	8	20	44	10	16	1	208
Wykształcenie							
Podstawowe	4	17	41	18	17	3	450
Zasadnicze zawodowe	7	15	50	16	12	0	324
Średnie	7	22	48	14	9	0	351
Wyższe	12	22	39	14	13	0	98
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	8	24	37	14	17	0	79
Prac.umysł.niż.szczebła	4	18	52	16	9	1	120
Pracownicy fiz.-umysł.	6	27	39	13	13	2	62
Robotnicy wykwalifikowani	6	18	50	15	12	0	98
Robotnicy niewykwalifik.	13	8	34	21	25	0	62
Rolnicy	3	9	55	17	14	1	101
Prywatni przedsiębiorcy	13	29	39	7	12	0	52
Bierni zawodowo							
Renciści i emeryci	5	20	43	18	13	3	422
Uczniowie i studenci	11	29	50	4	6	0	55
Bezrobotni	6	12	44	19	18	1	101
Gospodynie domowe i inni	7	12	54	17	9	0	71
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	8	22	42	16	13	0	119
Sektor państwowy	4	13	49	17	17	0	155
Sektor prywatny	11	26	39	13	11	1	184
Spółdzielczość	6	14	54	10	17	0	20
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 1250 tys.zł	7	16	39	18	20	0	322
1250 tys. - 1999 tys.	4	16	51	17	12	1	235
2000 tys. - 2749 tys.	3	19	49	15	12	1	319
2750 tys. - 3249 tys.	6	19	50	13	11	2	148
3250 tys. i powyżej	14	25	38	14	7	1	175
Ocena własnych war. mater.							
Złe	5	12	41	22	19	1	482
Średnie	5	20	50	13	11	1	550
Dobre	12	31	41	10	4	2	188
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	3	18	51	21	8	0	59
Raz w tygodniu	6	18	47	15	13	1	741
Kilka razy w roku	7	19	42	17	14	1	333
W ogóle nie uczestniczy	10	18	36	13	21	2	88
Poglądy polityczne							
Lewica	7	20	44	18	10	0	269
Centrum	6	23	44	16	12	1	332
Prawica	8	19	43	17	14	0	279
Trudno powiedzieć	4	13	49	14	16	3	343

Tabela 5. Czy przez ostatnie 5 lat Pana(i) warunki mieszkaniowe zmieniły się czy też nie?

(%)

	Są takie same	Poprawiły się	Uległy pogorszeniu	Liczba osób
Ogółem	77	14	9	1218
Płeć				
Mężczyźni	75	16	9	577
Kobiety	78	13	9	641
Wiek				
do 24 lat	77	20	3	159
25-34	62	23	15	162
35-44	73	18	10	283
45-54	72	14	14	222
55-64	86	8	5	198
65 lat i więcej	89	4	7	194
Miejsce zamieszkania				
Wieś	72	16	11	464
Miasto do 20 tys.	71	21	7	137
od 21 do 100 tys.	83	10	7	227
101-500 tys.	79	10	11	219
501 tys.i więcej mieszk.	80	14	6	171
Region				
Północny	81	12	7	117
Zachodni	75	16	9	144
Środkowozachodni	72	17	10	177
Środkowy	77	16	7	227
Wschodni	71	13	15	152
Południowo-wschodni	80	15	6	195
Południowo-zachodni	80	10	10	206
Wykształcenie				
Podstawowe	79	10	10	447
Zasadnicze zawodowe	74	16	11	323
Średnie	75	18	7	351
Wyższe	80	13	7	97
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	78	13	8	78
Prac.umysł.niż.szczebła	75	18	6	120
Pracownicy fiz.- umysł.	82	11	6	62
Robotnicy wykwalifikowani	72	20	8	97
Robotnicy niewykwalifik.	65	23	12	62
Rolnicy	72	15	13	101
Prywatni przedsiębiorcy	65	29	7	52
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	85	7	8	419
Uczniowie i studenci	79	14	7	55
Bezrobotni	64	19	17	101
Gospodynie domowe i inni	73	19	8	71
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	77	17	6	118
Sektor państwowy	76	14	10	155
Sektor prywatny	70	24	7	183
Spółdzielczość	64	19	16	20
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	71	15	14	321
1250 tys. - 1999 tys.	75	15	10	235
2000 tys. - 2749 tys.	80	12	8	319
2750 tys. - 3249 tys.	85	9	6	144
3250 tys. i powyżej	77	19	4	175
Ocena własnych war. mater.				
Złe	76	10	14	479
Średnie	79	14	7	550
Dobre	72	28	1	186
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	88	4	8	59
Raz w tygodniu	77	15	8	736
Kilka razy w roku	73	14	13	333
W ogóle nie uczestniczy	79	17	4	88
Poglądy polityczne				
Lewica	75	16	9	268
Centrum	74	16	9	331
Prawica	78	14	8	279
Trudno powiedzieć	79	11	10	340

Tabela 6. Ile pokoi powinno mieć teraz mieszkanie (lub dom) odpowiednio dla Pana(i) i Pana(i) rodziny?

	(%)					Liczba osób
	1 pokój	2 pokoje	3 pokoje	4 pokoje	5 pokoiów	
Ogółem	3	21	34	25	17	1221
Płeć						
Mężczyźni	3	20	35	24	18	577
Kobiety	3	21	34	26	16	644
Wiek						
do 24 lat	2	8	31	33	26	160
25-34	0	16	43	29	11	163
35-44	1	11	36	32	19	282
45-54	1	17	34	24	24	224
55-64	5	34	35	16	11	198
65 lat i więcej	8	42	27	16	8	193
Miejsce zamieszkania						
Wieś	4	18	33	27	18	465
Miasto do 20 tys.	1	14	36	25	23	136
od 21 do 100 tys.	2	22	36	25	15	227
101-500 tys.	2	28	34	20	16	220
501 tys. i więcej mieszk.	1	23	35	28	13	173
Region						
Północny	1	29	38	30	2	118
Zachodni	4	19	37	20	19	143
Środkowo-zachodni	3	17	35	27	18	177
Środkowy	1	23	36	25	14	229
Wschodni	6	19	40	19	17	152
Południowo-wschodni	3	16	27	30	24	194
Południowo-zachodni	1	25	31	25	19	208
Wykształcenie						
Podstawowe	6	27	31	20	16	448
Zasadnicze zawodowe	1	16	39	29	15	324
Średnie	1	17	35	28	19	350
Wyższe	0	24	35	22	18	98
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	0	20	34	28	18	79
Prac. umysł. niż. szczebla	0	12	34	34	21	120
Pracownicy fiz. - umysł.	0	11	36	43	10	62
Robotnicy wykwalifikowani	0	15	46	19	20	98
Robotnicy niewykwalifik.	5	15	29	36	16	61
Rolnicy	1	9	41	26	23	101
Prywatni przedsiębiorcy	0	4	39	22	35	52
Bierni zawodowo						
Rencisci i emeryci	6	35	31	18	11	421
Uczniowie i studenci	1	6	23	34	36	55
Bezrobotni	1	20	42	24	13	101
Gospodynie domowe i inni	2	18	32	31	17	71
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	0	10	37	34	19	119
Sektor państwowy	1	17	33	29	19	154
Sektor prywatny	1	10	41	26	23	184
Spółdzielczość	0	29	30	35	6	20
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 1250 tys. zł	2	11	34	31	21	322
1250 tys. - 1999 tys.	3	21	33	24	20	234
2000 tys. - 2749 tys.	3	23	37	24	13	319
2750 tys. - 3249 tys.	2	27	39	20	11	148
3250 tys. i powyżej	2	28	32	23	15	175
Ocena własnych war. mater.						
Złe	4	20	35	25	16	481
Średnie	2	23	34	23	18	549
Dobre	2	19	33	31	16	188
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	6	24	14	24	32	59
Raz w tygodniu	2	20	34	28	16	739
Kilka razy w roku	4	22	36	20	18	333
W ogóle nie uczestniczy	4	23	44	20	9	88
Poglądy polityczne						
Lewica	3	20	39	21	17	269
Centrum	3	21	35	23	18	332
Prawica	1	21	33	27	19	279
Trudno powiedzieć	3	23	31	30	14	342